

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ІВАНЧЕНКО МИКОЛА ПЕТРОВИЧ

УДК: 368:338.516.2(477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М. П. Іванченко

Керівник роботи
Віленчук О. М.
д.е.н., доцент

Житомир – 2020

Висновок кафедри фінансів і кредиту

за результатами попереднього захисту: кваліфікаційної роботи Іванченка М. П.

Протокол засідання кафедри № _____ від «___» _____ 2020 р.

Завідувач кафедри: к.е.н., професор _____ Д. І. Дема
(підпис)

«___» _____ 2020 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Іванченко Микола Петрович захистив (ла)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Іванченко М. П. Розвиток страхового ринку в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, Житомир, 2020.

В кваліфікаційній роботі викладені теоретико-методичні та практичні аспекти управління процесом взаємодії учасників страхового ринку. Теоретично обґрунтовано фінансово-економічний зміст страхового ринку та його інфраструктурне забезпечення. Досліджено сучасний стан та тенденції розвитку страхового ринку України. Запропоновано основні напрями подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві.

Ключові слова: стейкхолдери, страхові відносини, страховий ринок, страхові компанії, страхувальники, фінансово-економічні інтереси.

SUMMARY

Ivanchenko M. P. Development of the insurance market in Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Polissia National University, Zhytomyr, 2020.

In the qualification work the theoretical-methodical and practical aspects of management of process of interaction of participants of the insurance market are stated. The financial and economic content of the insurance market and its infrastructural provision is theoretically substantiated. The current state and development trends of the insurance market of Ukraine are studied. The main directions of further development of insurance relations in the society are offered.

Key words: stakeholders, insurance relations, insurance market, insurance companies, insurers, financial and economic interests.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ	8
1.1. Фінансово-економічний зміст страхового ринку та його інфраструктурне забезпечення.....	8
1.2. Організаційні особливості формування взаємовідносин між стейкхолдерами страхового процесу	11
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	15
2.1. Динаміка змін ключових макрофінансових параметрів, які характеризують стан страхового ринку.....	15
2.2. Оцінка тенденцій розвитку в сегментах ризикових видів страхування.....	18
2.3. Аналіз показників розвитку довгострокових видів страхування.....	20
Висновки до розділу 2.....	23
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ СТРАХОВОГО РИНКУ.....	25
3.1. Ключові пріоритети подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві.....	25
3.2. Напрями урівноваження фінансово-економічних інтересів учасників страхового ринку.....	27
Висновки до розділу 3.....	29
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобальних перетворень подальший розвиток країни потребує всебічного розширення ринкової інфраструктури та вдосконалення сучасних елементів фінансової системи, основним із яких є страховий ринок. Висока ймовірність настання найрізноманітніших ризиків (природних, антропогенних економічних, фінансових, цінкових та ін.) у швидкоплинному середовищі, зумовлює потребу щодо формування сучасної моделі страхових відносин в суспільстві. Світовий досвід засвідчує, що завдяки налагодженому механізму страхування й перестраховування ризиків, вирішуються такі проблеми: по-перше, забезпечується страховий захист майнових інтересів фізичних осіб; по-друге, акумулюються значні фінансові ресурси, які трансформують в довгострокові інвестиції у різні сфери та галузі зі національної економіки.

Дослідженню питань функціонування та розвитку страхового ринку, а також формуванню системи страхових відносин присвячено наукові праці таких вчених, як: В. Базилевич, А. Бодня, О. Віленчук, О. Зальотов, О. Заруба, О. Козьменко, Р. Мамчур, С. Осадець, А. Поддєрьогін, О. Пономарьова, Г. Пурій, Н. Фесенко, В. Шолойко, Т. Яворська, Л. Яремченко та ін. Проте питання, пов'язані з оцінкою сучасного стану та напрямів покращення відносин на ринку страхових послуг у сучасних умовах економіки набувають особливого значення і потребують подальших досліджень.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування ключових напрямів розвитку страхового ринку та розробка практичних рекомендацій щодо їх реалізації.

Відповідно, мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- теоретично обґрунтувати фінансово-економічний зміст страхового ринку та його інфраструктурне забезпечення;
- охарактеризувати правові та організаційні особливості формування взаємовідносин між стейкхолдерами страхового процесу;

- провести динаміку змін ключових макрофінансових параметрів, які характеризують стан страхового ринку;
- оцінити тенденції розвитку в сегментах ризикових видів страхування;
- проаналізувати показники розвитку довгострокових видів страхування;
- обґрунтувати ключові пріоритети подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві;
- окреслити напрями урівноваження фінансово-економічних інтересів учасників страхового ринку.

Предмет та об’єкт дослідження. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних положень щодо розвитку страхового ринку. Об’єктом дослідження є процес розвитку страхового ринку в Україні.

Методи дослідження. У процесі вирішення окремих завдань використані такі методи: *абстрактно-логічний* – з метою теоретичного узагальнення та визначення сутності поняття «страховий ринок», а також формування висновків до розділів і загальних висновків; *статистико-економічний* – у процесі оцінювання тенденцій розвитку страхового ринку; *графічний та табличний прийоми* – для відображення отриманих результатів дослідження; *монографічний* – для поглибленого аналізу страхового ринку на прикладі страхових компаній тощо.

Інформаційна база дослідження: Закони України, монографії та наукові статті за темою дослідження, аналітичні дані страхового ринку.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. У процесі дослідження запроваджено інноваційні підходи до удосконалення процесу взаємодії учасників страхового ринку, що забезпечить урівноваження фінансово-економічних інтересів учасників страхового ринку.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи викладено в доповідях на тему:

- «Аналіз сучасного стану страхового ринку України», оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2019» (20 листопада 2019 р., ЖНАЕУ);

- «Аналіз стану майнового страхування в Україні», оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Фінансове забезпечення економіки» (2 червня 2020 р., ЖНАЕУ);

- «Сучасні тенденції розвитку довгострокових видів страхування в Україні», оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2020» (30 листопада 2020 р., ПУ).

Практичне значення одержаних результатів. Основні пропозиції за результатами наукового дослідження можуть використовуватись у системі управління страхових компаній.

Структура та обсяг роботи. Основний текст кваліфікаційної роботи розміщено на 28 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал відображено у вигляді 4 таблиць і 7 рисунків. За структурою робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (44 найменування), 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ

1.1. Фінансово-економічний зміст страхового ринку та його інфраструктурне забезпечення

В умовах швидкоплинності економічних процесів, постає необхідність у посиленні страхової безпеки фізичних та юридичних осіб для своєчасної локалізації ризиків природного та антропогенного характеру. Об'єктивна необхідність розвитку страхового ринку зумовлена потребою у цивілізаційному розподілі ризиків і відповідальності між суб'єктами страхування й врахуванням їх фінансово-економічних інтересів та потреб у страховому процесі [14]. Відтак, важливого значення набуває розробка та реалізація основних напрямів урівноваження інтересів всіх учасників страхового ринку.

У сучасній науковій літературі існує думка про те, що «в умовах процесу фінансової глобалізації економічне зростання будь-якої країни неможливе без створення страхової системи, яка ефективно функціонує, а розв'язання багатьох проблем, що стоять перед українською економікою, – забезпечення економічного зростання, збільшення інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності тощо, – залежить також від того, наскільки ефективно функціонує система страхування» [39, с. 33]. Зокрема, деякі науковці поняття страхування розглядають «як систему економічних відносин між фізичними та юридичними особами, що виникає на договірній основі та дає право на виплату страхових платежів у разі настання непередбачуваних подій, які, з одного боку, неможливо передбачити, з іншого – призвели до матеріальних збитків або заподіяли шкоди здоров'ю» [23, с. 83]. Отже, фінансово-економічний зміст страхування полягає у функціонуванні механізму

відшкодування збитків страхувальникам, спричинених внаслідок настання страхових подій.

Водночас, Н. А. Вахновська та Л. О. Зінюк вважають, що «страховий ринок являє собою усю сукупність фінансово-економічних відносин з приводу обігу страхових послуг, які забезпечують страховий захист фізичних та юридичних осіб, а також виступає у ролі акумулятора вільних грошових ресурсів, перерозподіляючи їх через фінансові механізми у реальний сектор економіки» [6, с. 31]. Погоджуємось з науковою позицією Пурій Г. М., що «ефективно функціонуючий страховий ринок є важливим компонентом ринкової економіки і відіграє визначальну роль у формуванні загальноекономічної ситуації в країні, адже створює страхове середовище, здатне забезпечити страховий захист суб'єктам господарювання і фізичним особам у зв'язку із наслідками страхових подій» [28].

Розвиток страхового ринку потребує сучасного інфраструктурного забезпечення. Зокрема, Г. Б. Єрмолаєв «інфраструктуру страхового ринку розглядає у якості «системи інститутів щодо сприяння формуванню, купівлі-продажу та споживання страхових послуг, а також як різноманітні регулюючі механізми у процесі забезпечення економічно вигідних умов для ефективного взаємозв'язку страховиків і страхувальників на ринку страхових послуг» [13, с. 134]. Натомість, О. В. Васильєв вважає, що «інфраструктура страхового ринку повинна перетворитися з сукупності підприємницьких структур, які сприяють фактично односторонній реалізації інтересів постачальників страхових послуг, що спонтанно склалася і багато в чому стихійно функціонує, в ефективний механізм оптимального поєднання інтересів страхувальників і постачальників» [5, с. 208]. Відтак, інфраструктура страхового ринку має досить розгалужену систему, що полягає у взаємодії та взаємозв'язку між усіма учасниками страхового процесу.

На рис. 1.1 представлено учасників інфраструктурного забезпечення страхового ринку.

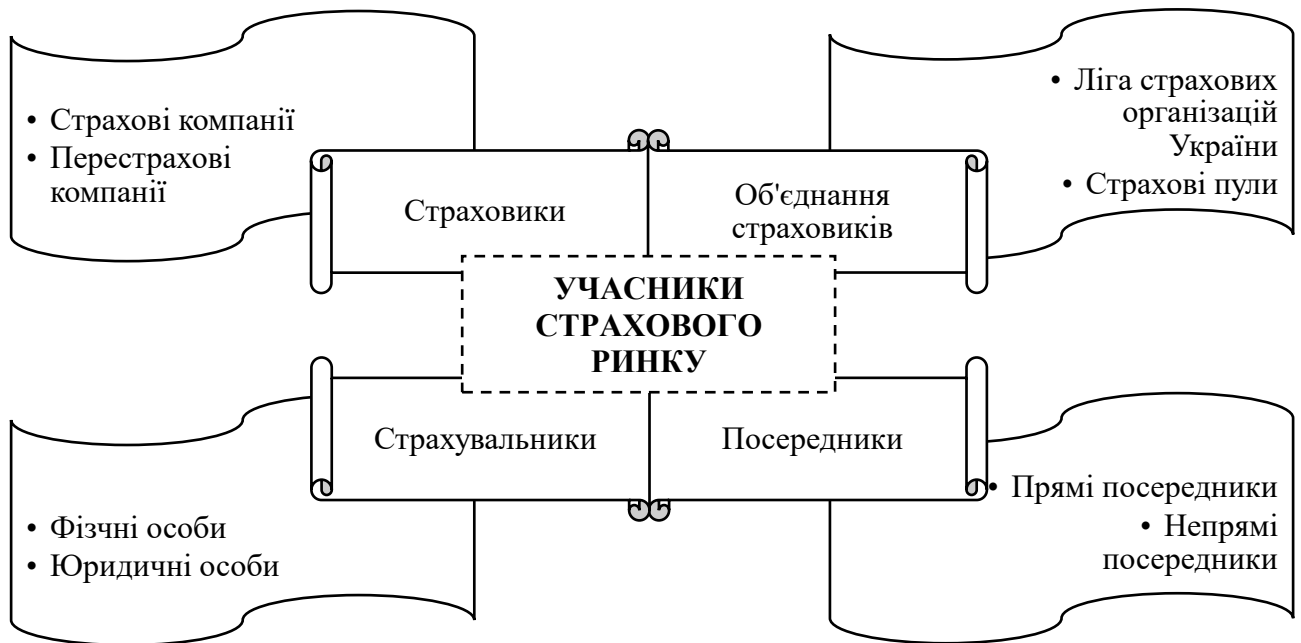

Рис. 1.1. Інфраструктурне забезпечення страхового ринку

Джерело: адаптовано [39].

Зокрема, ключовим ядром страхового ринку є страховики, до яких належать страхові та перестрахові компанії. Їх роль полягає у наданні страхових послуг з різних видів страхування страхувальникам (юридичним та фізичним особам). Необхідною умовою функціонування страхового ринку безумовно виступають страхувальники, які є споживачами страхових послуг та формують попит на них. Крім цього, варто відзначити роль третіх осіб (вигодонабувачів), які за договорами страхування відповідальності є отримувачами страхових сум та страхового відшкодування у разі настання страхової події.

У взаємовідносинах на страховому ринку активну участь беруть прямі та непрямі посередники, що безумовно створює необхідні передумови для якісного функціонування всіх учасників страхового процесу. Прямі страхові посередники (агенти й брокери) беруть участь у процесі укладання та переукладання договорів страхування (перестраховання). Непрямі посередники (актуарії, андеррайтери, сюрвеєри, диспашери та ін.) формують інфраструктурне забезпечення для стейкхолдерів страхового ринку.

Отже, обґрунтовано, що у процесі формування фінансово-економічних відносин суб'єктів господарювання важливого значення набуває страховий захист з метою запобігання збитків від непередбачуваних подій. Встановлено, що існуюча система інститутів на страховому ринку має відповідне інфраструктурне забезпечення, що сприяє ефективній взаємодії та функціонуванню всіх учасників страхового процесу. Тому особливого значення набувають питання формування взаємовідносин між стейкхолдерами страхового процесу.

1.2. Організаційні особливості формування взаємовідносин між стейкхолдерами страхового процесу

Важливою передумовою функціонування страхового ринку є врахування соціально-економічних інтересів всіх зацікавлених сторін страхового процесу. Тому особливого значення набуває формування ефективної системи взаємовигідних відносин між стейкхолдерами. Такий підхід сприятиме урізноманітненню страхових послуг, зростанню страхової культури та забезпеченню відповідного рівня страхового захисту всіх учасників страхових відносин.

«Відповідно до міжнародного стандарту ISO 26000, поняття «стейкхолдер» розглядається як зацікавлена сторона, – особа чи група, які мають інтерес у будь-якому рішенні чи діяльності організації» [44]. С. І. Дробязко вважає, що «співпраця зі стейкхолдерами полягає у створенні відповідних можливостей для діалогу між підприємством страхового сектору та одним або кількома його стейкхолдерами з метою надання інформаційної бази для релевантних управлінських рішень» [12, с. 122].

Основними зацікавленими особами на ринку страхування є страховики, страхувальники та посередники. Страховики у процесі діалогу зі страхувальниками узгоджують питання, що зацікавлюють споживачів страхових

послуг. Такий підхід надасть можливість страховим компаніям впроваджувати нові ідеї відповідно до потреб страхового ринку та планувати розвиток страхового бізнесу на перспективу.

З метою ефективного функціонування страхової компанії, проводиться постійний діалог із зацікавленими особами, що позитивно впливає на процес прийняття управлінських рішень та перспективні напрями подальшого розвитку установи. Взаємовідносини страхових компаній із різними групами стейкхолдерів (страхувальники, треті особи, страхові посередники, держані та поза державні інституції страхового ринку тощо) мають багатогранні напрями та потребують більш детального дослідження. Напрями партнерської взаємодії страхових компаній із зовнішніми стейкхолдерами відображені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

**Напрями партнерської взаємодії страхових компаній
із зовнішніми стейкхолдерами**

Зовнішні стейкхолдери	Напрями партнерської взаємодії
Партнери	Надання достовірної інформації про страхову компанію та сумлінне виконання фінансових зобов'язань
Страхувальники (фізичні та юридичні особи)	Надання достовірної інформації про соціально-економічний стан страхової компанії та напрями розробки новітніх страхових продуктів
Засоби масової інформації	Підвищення рівня публічності та прозорості компанії
Регулятори фінансового ринку, органи державної влади	Контроль за рівнем захищеності інтересів усіх учасників страхових відносин та розробка ефективних напрямів управління компанією
Рейтингові агентства	Покращення іміджу та ділової репутації страхової компанії шляхом оприлюднення її високих рейтингових позицій
Аудитори	Підтвердження відповідності звітності страхової компанії її фактичному фінансово-економічному стану, а також виявлення порушень з боку страховика

Джерело: адаптовано [12, с. 420].

На основі якісної взаємодії страховиків із зовнішніми стейкхолдерами, менеджментом компанії приймаються відповідні управлінські рішення з урахуванням побажань усіх зацікавлених осіб. Водночас, ефективна діяльність

страхових компаній передбачає постійне впровадження інноваційних розробок у напряму створення сучасних страхових продуктів. Зокрема, страхувальники у процесі взаємодії зі страховиками, допомагають у визначенні потреби у необхідності створення новітніх страхових послуг.

Процес взаємодії стейкхолдерів страхового ринку спрямований на вирішення наступних завдань: по-перше, розширення страхового покриття найрізноманітніших ризиків у сфері особистого та майнових видів страхування; по-друге, посилення страхового захисту страхувальників та третіх осіб, завдяки розширенню асортименту страхових послуг та підвищення якості страхового обслуговування; по-третє, формування прибутковості та рентабельності страхових операцій у розрізі короткострокових та довгострокових видів страхування.

Отже, залучення стейкхолдерів до взаємодії зі страховиками покращує взаємовідносини між усіма учасниками страхового процесу. Це обумовлено необхідністю урізноманітнення страхових послуг, зростання страхової культури та забезпечення страхового захисту всіх учасників страхового ринку. Відтак, взаємодія страхових компаній з різними зацікавленими сторонами сприяє розробці та прийняттю дієвих управлінських рішень для подальшого розвитку та запровадження сучасних страхових послуг.

Висновки до розділу 1

1. Встановлено, що фінансово-економічний зміст страхування полягає у функціонуванні механізму відшкодування збитків страхувальникам, спричинених внаслідок настання страхових подій. Страховий ринок поєднує інтереси всіх учасників страхових відносин, створюючи відповідне середовище для ефективного надання страхових послуг. Зокрема, інфраструктурне забезпечення страхового ринку має досить розгалужену систему, що полягає у взаємодії та взаємозв'язку між усіма учасниками страхового процесу.

2. Доведено, що умовою дієвого функціонування страхового ринку є врахування особливостей взаємозв'язків між усіма зацікавленими сторонами. Формування ефективної системи взаємовигідних відносин між стейкхолдерами сприятиме урізноманітненню страхових послуг, зростанню страхової культури та забезпеченню відповідного рівня страхового захисту всіх учасників страхових відносин. При цьому, особливого значення набуває дослідження діяльності страхових компаній, які є об'єктивними критеріями розвитку вітчизняного ринку страхування.

РОЗДІЛ 2

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

2.1. Динаміка змін ключових макрофінансових параметрів, які характеризують стан страхового ринку

Рівень розвитку страхового ринку визначається соціально-економічним становищем в країні, державною підтримкою страхового бізнесу, а також бажанням фізичних та юридичних осіб до споживання страхових послуг. Порівняно з європейськими країнами, де страхуванням охоплено від 50 % до 94 % страхового поля, в Україні страхові послуги користуються значно меншим попитом (10–15 % страхового поля), особливо у галузі окремих видів особистого страхування, що зумовлено як низькою довірою економічних суб'єктів до страховиків, так і низьким рівнем їхньої обізнаності у сфері страхування [3].

На рис. 2.1 зображено кількість страхових компаній в Україні за період 2017-2019 рр.

Рис. 2.1. Кількість страхових компаній в Україні, 2017-2019 рр.

Джерело: побудовано за даними [24].

Аналізуючи кількість страхових компаній в Україні, встановлено, що загальна їх чисельність протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до зменшення на 61 од. (з 294 у 2017 р. до 233 у 2019 р.). Зокрема, кількість СК “non-life” також мала тенденцію до зменшення їх загальної кількості протягом 2017-2019 рр. від 261 до 210 од. Водночас, у 2019 р. кількість СК “life” у порівнянні з СК “non-life” у 9,1 рази менше, також має тенденцію до зниження і становить лише 23 од. [15]. У 2020 р. прогнозується подальше зниження кількості страхових компаній в Україні, у тому числі й зі страхування життя (дод. А).

Вважаємо доцільним проаналізувати розмір активів страхових компаній України за 2017-2019 рр. (рис. 2.2).

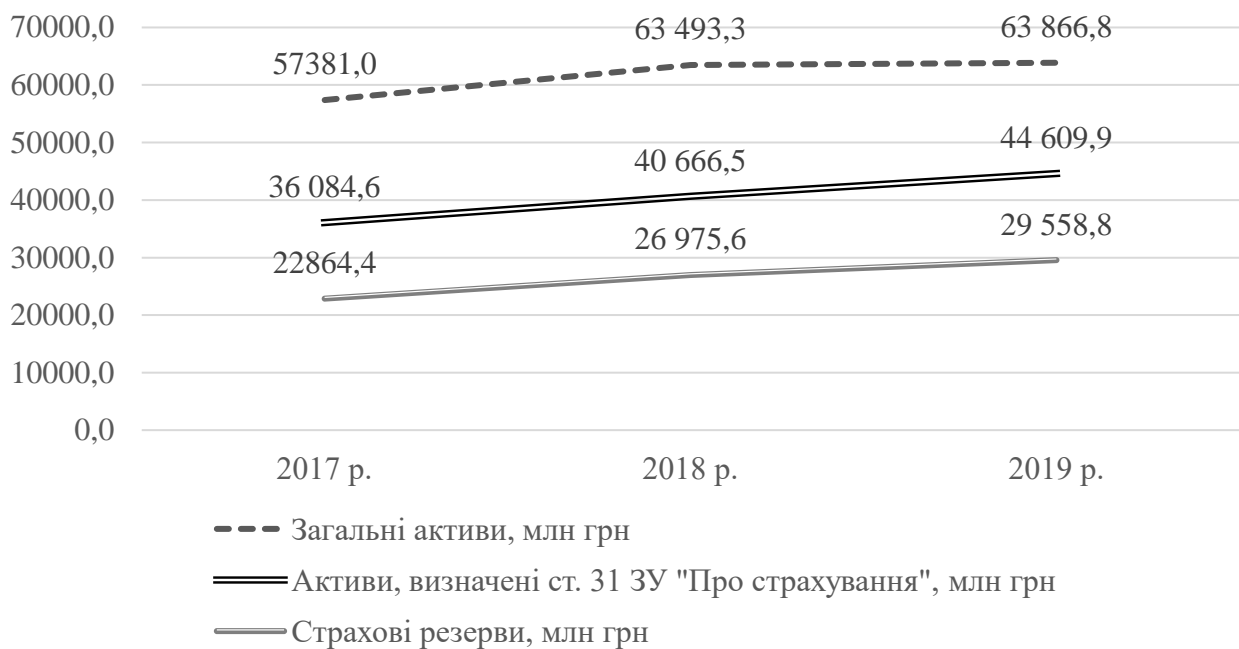

Рис. 2.2. Активи страхових компаній України за 2017-2019 рр., млн грн

Джерело: побудовано за даними [24].

Аналіз активів страхових компаній надає можливість провести оцінку загальних активів страховиків та страхових резервів (дод. Б). Зокрема, у 2019 р. у порівнянні з 2017 р. рівень загальних активів страхових компаній мав тенденцію до зростання на 6485,8 млн грн або на 11,3 %. Активи, визначені ст. 31 Законом України «Про страхування» та страхові резерви також мали тенденцію до зростання відповідно на 23,6 і 29,3 %.

Об'єктивними критеріями розвитку вітчизняного ринку страхування виступають основні показники діяльності страхових компаній (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності страхових компаній України, 2017-2019 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2017 р., %
Страхові премії від фізичних осіб, млн грн	15555,6	18431,0	21632,0	139,1
Страхові виплати фізичним особам, млн грн	4976,5	5913,3	6618,1	133,0
Рівень страхових виплат, %	32,0 %	32,1 %	32,0 %	x

Джерело: побудовано за даними [24].

За період 2017-2019 рр. загальна сума страхових премій від фізичних осіб зросла на 39 %, а страхові виплати – на 33,0 % відповідно. Така тенденція зумовлена тим, що протягом останніх років спостерігаються позитивні тенденції щодо нарощування обсягів вітчизняного страхового ринку.

Водночас, варто зазначити, що функціонування страхового ринку України гальмується нестабільністю економічної ситуації в державі, низьким рівнем страхової культури та фінансової освіченості учасників страхового ринку, невисоким рівнем зростання капіталізації страховиків, зволіканням із впровадженням обов'язкового медичного, аграрного та пенсійного страхування за участю страховиків, низьким рівнем якості послуг, що надаються окремими страховиками, а також браком стратегії подальшого розвитку ринку страхових послуг на державному рівні [28].

Отже, встановлено, що функціонування страхового ринку у фінансовій системі країни потребує вчасного та всебічного моніторингу його діяльності. Зокрема, ефективна діяльність страхових компаній напряму залежить від багатьох чинників, а саме: внутрішніх (підвищення рівня підготовки та культури поведінки фахівців страхової справи; зростання рівня капіталізації страховиків; впровадження інноваційних розробок у процес надання страхових послуг) та зовнішніх (зростання довіри суспільства до страхових компаній; формування стійкого платоспроможного попиту на страхові

послуги серед потенційних страхувальників; створення сприятливого інвестиційного середовища в країні, формування ефективної системи державного регулювання страхового ринку тощо).

2.2. Оцінка тенденцій розвитку в сегментах ризикових видів страхування

Специфіка майнового страхування знаходиться у стрімкому розвитку шляхом постійного збільшення кількості страхових послуг. Це свідчить про розвиток та достатньо ефективну діяльність страхових компаній, а також збільшення прибутків у населення. Адже страхування майна у структурі займає найвагомішу частину, і тому є перспективним напрямом розвитку страхування з метою забезпечення якості та безпеки існування людини, стабільних взаємовідносин та фінансово-економічного зростання держави в цілому.

Економічна зумовленість майнового страхування полягає в акумулюванні фінансових прийомів для компенсації втрат суб'єктам, створюючи найсприятливіші умови в процесі здійснення безперебійного процесу суспільного відтворення [20, с. 238]. Страхування майна фізичних осіб відбувається насамперед в добровільній формі, проте переважна більшість майна юридичних осіб має страхуватись обов'язково, передусім те, що має високу оціночну вартість [21].

Стан майнового страхування за 2017-2019 рр. у розрізі страхових премій та страхових виплат зображений у табл. 2.2. За результатами проведеного аналізу встановлено, що у період 2017-2019 рр. сума страхових премій збільшилась з 29956,1 до 34796,2 або на 4840,1 млн грн. Зокрема, за досліджуваний період найбільше зросла сума з автострахування – на 4 497,2 млн грн, зі страхування майна – на 1 505, 9 млн грн, від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – на 1 148,2 млн грн та зі страхування кредитів – на 737,3 млн грн [24].

Таблиця 2.2

Динаміка майнового страхування в Україні, 2017-2019 рр.

Вид страхування	Роки			2019 р. до 2017 р., ±
	2017	2018	2019	
<i>Страхові премії, млн грн</i>				
Автостраховання	10613,0	12975,1	15 110,2	4 497,2
Страховання фінансових ризиків	5594,4	5135,5	4 397,6	-1 196,8
Страховання майна	5098,9	6440,2	6 604,8	1 505,9
Страховання вантажів та багажу	4 686,7	2 899,0	2 835,0	-1 851,7
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	3 598,1	4497,1	4 746,3	1 148,2
Страховання кредитів	365,0	1113,6	1 102,3	737,3
Всього страхових премій	29956,1	33060,5	34796,2	4840,1
<i>Страхові виплати, млн грн</i>				
Автостраховання	4997,8	5831,6	6 714,7	1716,9
Страховання фінансових ризиків	1879,2	1585,0	1624,6	-254,6
Страховання майна	262,5	1423,6	1160,5	898,0
Страховання вантажів та багажу	66,1	122,1	214,9	148,8
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	167,2	262,4	215,2	48,0
Страховання кредитів	261,3	78,0	49,6	-211,7
Всього страхових виплат	7634,1	9302,7	9979,5	2345,4

Джерело: побудовано за даними [24].

Проте, зі страхування вантажів та багажу і фінансових ризиків протягом досліджуваного періоду – навпаки зменшилась відповідно на 1 851,7 та 1 196,8 млн грн [24]. Відтак, за 2017-2019 рр. зросли страхові виплати з 7634,1 до 9979,5 млн грн або на 2345,4 млн грн у процесі зростання виплат з автостраховання на 1716,9 млн грн, страхування майна – на 898,0 млн грн, страхування вантажів та багажу – на 148,8 млн грн, від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – на 48,0 млн грн, проте виплати скоротились за видами майнового страхування: фінансових ризиків та страхування кредитів – на 254,6 та на 211,7 млн грн відповідно [24].

Вважаємо за необхідне проаналізувати структуру страхових виплат у 2019 р. (рис. 2.3). Найбільшу питому вагу у 2019 р. займало автостраховання – 67,2 %, страхування фінансових ризиків – 16,2 %, страхування майна – 11,8 %, страхування від ризиків стихійних явищ і вогневих та страхування вантажів і багажу – по 2,2 %, страхування кредитів – лише 0,5 % [24].

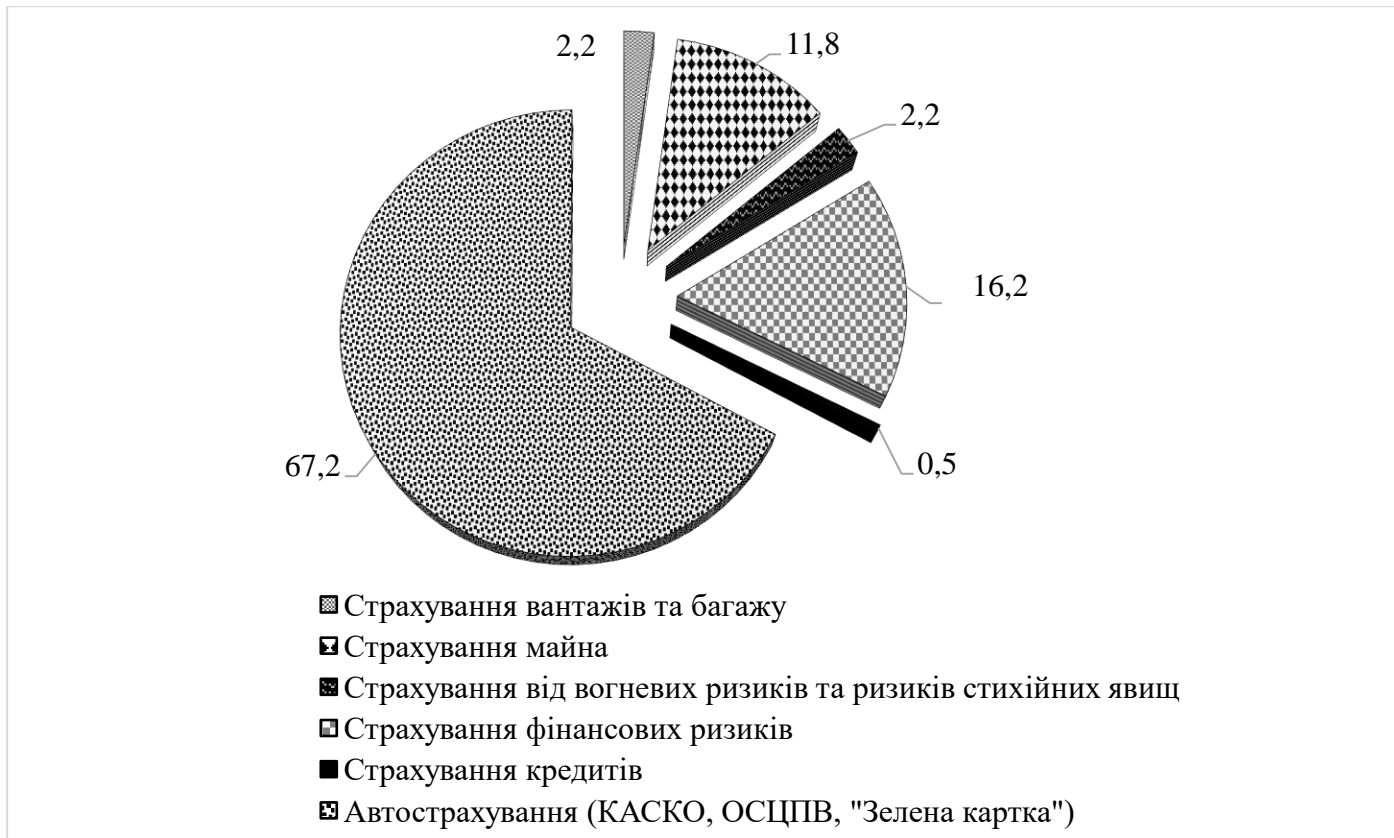

Рис. 2.3. Страхові виплати за видами майнового страхування, 2019 р.

Джерело: побудовано за даними [24].

Отже, подальший розвиток майнового страхування потребує системних заходів, спрямованих на розробку та впровадження інноваційних продуктів, орієнтованих на вирішення двох ключових завдань: по-перше, підвищення страхового захисту страхувальників та третіх осіб (вигодонабувачів) за рахунок розширення асортименту страхових послуг; по-друге, забезпечення платоспроможності, ліквідності та рентабельності страхової діяльності у розрізі окремих видів страхування.

2.3. Аналіз показників розвитку довгострокових видів страхування

Розвиток довгострокових видів страхування є необхідною складовою страхового захисту населення, ефективного функціонування бізнесу, а також

інструментом соціально-економічної та інвестиційної політики держави. Хоча в нашій країні розвиток ринку страхування життя є не досить розвиненим, потенціал вітчизняного ринку досить великий. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження сучасних тенденцій довгострокових видів страхування та перспективний напрям їх подальшого розвитку.

Страхування життя являє собою необхідний елемент безпечної життєдіяльності кожної людини, оскільки дає змогу заощаджувати кошти, отримувати інвестиційний дохід та уберігати себе від різних ризиків на довгостроковий період [36, с. 106]. Страхування життя завжди розглядалося як вигідне капіталовкладення, оскільки в разі дожиття страхувальника (застрахованого) до закінчення договору страхування, він завжди може розраховувати на страхову суму або ж пенсію [26, с. 868].

Безперечними перевагами даного виду страхування є наступні: формування капіталу для додаткових пенсійних виплат; страхову виплату, яка у декілька разів перевищує страховий платіж; гарантовану виплату страхової суми; оптимальні зручні умови внесення страхового платежу; повне збереження коштів від арешту, конфіскації та розподілу при розлученні; перспектива одержання податкового кредиту індивідами, що заключили договір страхування життя строком не менше 5 років, а також особливий порядок спадкування у разі смерті страхувальника [4].

Важливими показниками тенденцій розвитку страхування життя в Україні протягом 2017-2019 рр. є загальна кількість страхових премій та страхових виплат (рис. 2.4). За даними 2019 р. в Україні відбулося зростання страхових премій зі страхування життя на 1710,3 млн грн у порівнянні з 2017 р. Проте протягом досліджуваного періоду рівень страхових виплат зі страхування життя зменшився з 19,1 % у 2017 р. до 12,5 % у 2019 р. або на 6,6 %. У порівнянні з 2018 р. кількість страхових виплат скоротилась на 129 млн грн і зросла у порівнянні з 2017 р. на 19,6 млн грн.

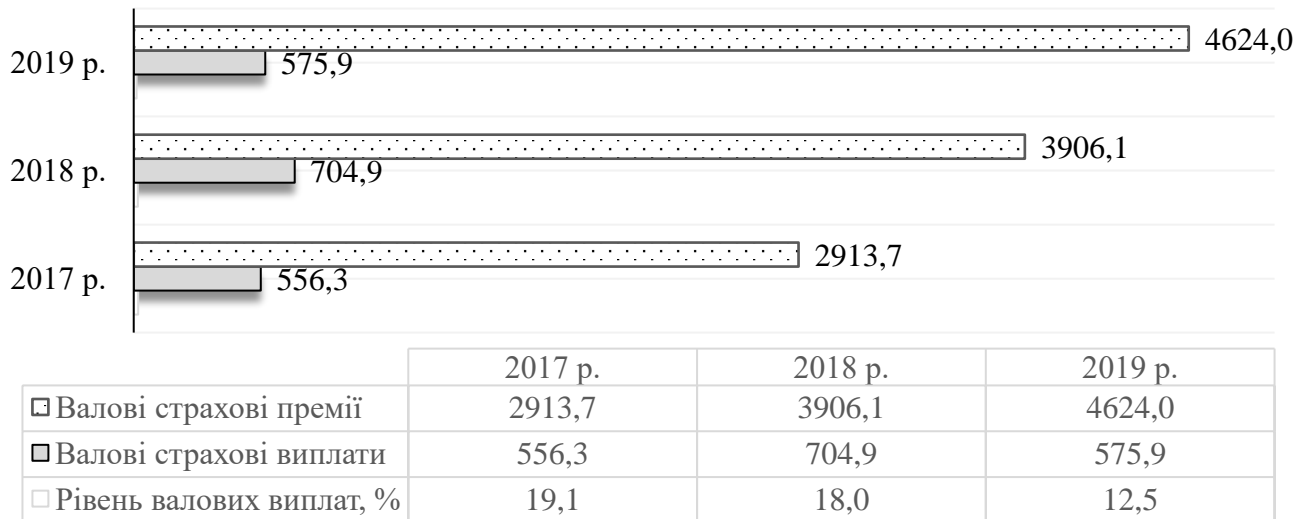

Рис. 2.4. Динаміка страхових премій та виплат зі страхування життя, 2017-2019 рр., млн грн

Джерело: побудовано за даними [23].

Зокрема, на вітчизняному ринку страхування життя майже 97 % страхових премій належить 10 провідним компаніям, з 23 функціонуючих на страховому ринку (рис. 2.5).

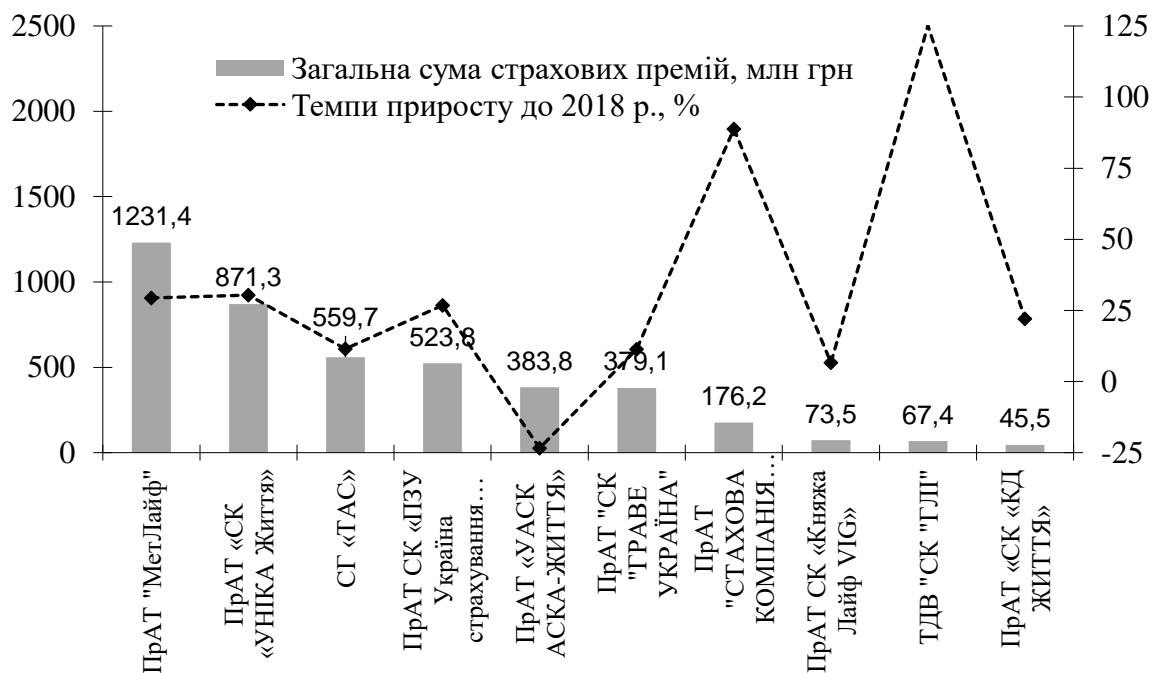

Рис. 2.5. Рейтинг страхових компаній за сумою страхових премій, 2019 р., млн грн

Джерело: побудовано за даними [37].

У 2019 р. лідером за сумою страхових премій була ПрАТ «МетЛайф» (1231,4 млн грн), темп приросту до 2018 р. яких становив 29,4 % та ПрАТ «СК УНІКА Життя» (871, 3 млн грн), темп приросту відповідно складав 30,4 %. Найкращий темп приросту протягом 2018-2019 рр. відбувся у ТДВ «СК «ГЛІ» (125,1 %) та у ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «АРКС» (88,8 %). Проте у страховій компанії ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ» навпаки відбулося зниження рівня страхових премій на 23,4 %.

Для подальшого розвитку ринку страхування життя в Україні необхідно підвищувати довіру населення до страхування, проводити популяризацію проектів із захисту здоров'я на державному рівні; запроваджувати обов'язкове медичне страхування; збільшувати кількість та знижувати вартість пенсійних страхових продуктів із накопичувального страхування для забезпечення доступності таких продуктів для різних верств громадян; впроваджувати інноваційні технології зі страхування та стандарти якості обслуговування у цій сфері; збільшувати види послуг зі страхування життя у зв'язку із виникненням нових видів ризиків [25, с. 64].

Отже, тенденції розвитку довгострокових видів страхування в Україні свідчать про необхідність окреслення основних чинників, що сприяють розвитку страхування життя. Основними напрямками даного процесу є: покращення взаємовідносин між суб'єктами страхових відносин; впровадження інноваційно-інвестиційних розробок у процес надання страхових послуг; підвищення рівня капіталізації страховиків; розширення зв'язків страхових компаній зі стейкхолдерами; забезпечення стійкості національної валюти; зростання якості і рівня життя населення тощо.

Висновки до розділу 2

1. За результатами проведеного дослідження встановлено, що страховий ринок потребує проведення всебічного моніторингу для виявлення основних

причин, що стримують його розвиток та впровадження заходів з метою покращення ситуації на страховому ринку. Такий підхід сприятиме створенню необхідних умов для надання якісних сучасних страхових послуг страховиками. У цьому напрямку основними складовими ефективного функціонування страхового захисту, та інтересів господарюючих суб'єктів, є реалізація внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на діяльність страховиків.

2. Обґрунтовано, що пріоритетними завданнями страхових компаній сегментів майнових видів страхування є формування і реалізація сучасних бізнес-процесів, які можуть оптимізувати операційну, інвестиційну та фінансову діяльність компаній та підвищити їх конкурентоспроможність. Крім цього, важливими завданнями страховика слід визнати здійснення сучасної маркетингової політики, орієнтованої на формування широкого спектру страхових послуг, різноманітних каналів збуту та удосконалення системи комунікацій між усіма суб'єктами страхового процесу.

3. Доведено, що основними напрямками розвитку довгострокових видів страхування в Україні є: покращення взаємовідносин між суб'єктами страхових відносин у напрямку розповсюдження страхового захисту громадян; впровадження інноваційно-інвестиційних розробок у процес надання страхових послуг; підвищення ефективності діяльності та рівня капіталізації страховиків; розширення зв'язків страхових компаній зі стейкхолдерами; забезпечення стійкості національної валюти; зростання якості і рівня життя населення тощо. Реалізація зазначених напрямів забезпечить поступове покращення стану на ринку страхування життя та перспективний напрям його подальшого розвитку.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ СТРАХОВОГО РИНКУ

3.1. Ключові пріоритети подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві

У процесі глобалізації економіки країни виникає необхідність в розробці пріоритетних напрямів подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві. В цьому контексті важливість інноваційного розвитку страхових компаній неможливо переоцінити. Зокрема, у процесі впровадження інноваційних продуктів особливого значення набуває врахування потреб споживачів страхових послуг.

Вважається, що «у страхуванні споживач послуг вже не просто хоче мати поліс на непередбачуваний випадок, наприклад, ушкодження автомашини, і сподівається отримати у полісі послуги з евакуації, ремонту зіпсованого автотранспорту, але й замінити його під час ремонту, надання першої медичної допомоги постраждалим, тобто клієнт очікує новий страховий продукт, що володіє багатьма властивостями» [11, с. 81].

Вочевидь, впроваджені інноваційні розробки у страхову діяльність направлені на покращення взаємовідносин між усіма учасниками страхового процесу та задоволення їх різнобічних інтересів і потреб. Важливими критеріями ефективності інноваційних продуктів є: підвищення якості існуючих страхових продуктів, впровадження додаткових послуг та урізноманітнення новостворених, а також мінімізація ризиків шляхом збалансування витрат та отримання максимального прибутку страховиками.

У залежності від характерних ознак інноваційних продуктів, їх можна класифікувати за такими видами: технічні, комерційні, організаційні, фінансові тощо (рис. 3.1).

Класифікація інновацій у страхуванні

Вид інновацій	Напрямок діяльності страховиків	Характерні ознаки	Очікуваний результат
Технічні	Використання сучасних інформаційних технологій	Випуск страхових полісів в електронному вигляді	Удосконалення процесу надання страхових послуг завдяки зміні технічної складової на основі впровадження сучасних інформаційних технологій
Комерційні	Впровадження новітніх продуктів	Розробка та введення на страховий ринок нових продуктів та розширення переліку видів обов'язкового страхування	Задоволення різнобічних потреб споживачів, а також розширення частки страхових компаній на ринку
Організаційні	Застосування новітніх підходів до організації процесу страхування	Надання додаткових послуг до вже існуючих продуктів та спрощення процедури виплати страхової премії	Оптимізація управління бізнес-процесами на основі застосування сучасних підходів до організації страхової діяльності
Фінансові	Запобігання ризикам у фінансовій діяльності страховика	Відкриття нових видів ризиків у страхуванні	Отримання економічного ефекту від проведення превентивних заходів щодо мінімізації фінансових ризиків

Джерело: адаптовано [32, с. 76].

Відтак, характерними ознаками інновацій у страхуванні є випуск страхових полісів в електронному вигляді, введення новітніх продуктів, розширення переліку видів обов'язкового страхування, надання додаткових послуг та відкриття нових видів ризиків. У процесі ведення страхової діяльності страховики очікують отримати позитивний результат від впровадження інноваційних продуктів у страховий процес. Це, насамперед, удосконалення процесу надання страхових послуг завдяки запровадженню сучасних інформаційних технологій, задоволення різнобічних потреб споживачів, розширення частки страхових компаній на ринку, оптимізація управління бізнес-

процесами на основі застосування сучасних підходів до організації страхової діяльності та отримання економічного ефекту від проведення превентивних заходів щодо мінімізації ризиків.

Отже, пріоритетним напрямом подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві є забезпечення інтересів страховиків і страхувальників у процесі їх взаємодії на страховому ринку. Особливого значення набуває впровадження інноваційних продуктів у процес надання страхових послуг. Такий підхід зумовить задоволення потреб споживачів, удосконалення організації страхової діяльності, застосування сучасних технологій та покращення іміджу страхових компаній.

3.2. Напрями урівноваження фінансово-економічних інтересів учасників страхового ринку

В умовах глобалізації економіки країни постає необхідність у врівноваженні фінансово-економічних інтересів всіх учасників страхового ринку. Особливого значення набуває детальне дослідження страховими компаніями попиту на страхові послуги. Серед факторів, що впливають на формування потреб споживачів страхових послуг, крім фінансових, необхідно виділити також культурно-психологічні, соціальні, особисті тощо.

Зокрема, важливо наголосити на тому, що нині важливого значення серед споживачів набуває страхування життя. Це пов'язано з невизначеністю та невпевненістю у завтрашньому дні, а також великою кількістю проблем та несприятливих подій у житті. Тому вважаємо, що такий вид страхування, як страхування життя є перспективним напрямом подальшого розвитку ринку страхових послуг.

Окремі науковці зазначають, що «розвитку українського ринку страхування життя, насамперед, має сприяти держава шляхом проведення низки першочергових заходів з популяризації страхування життя, серед яких такі:

вдосконалення методики формування резервів зі страхування життя; запровадження податкових пільг для страховиків, що пропонують програми пенсійного страхування, запровадити умови, які б дозволили страховикам пропонувати привабливі програми нагромадження капіталу і були б доступні більш широкому загалу, а також державі слід більше уваги приділити процесам розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення» [34, с. 249].

Вважаємо за доцільне провести прогнозування динаміки страхових премій зі страхування життя на період 2020-2021 рр. (рис. 3.1).

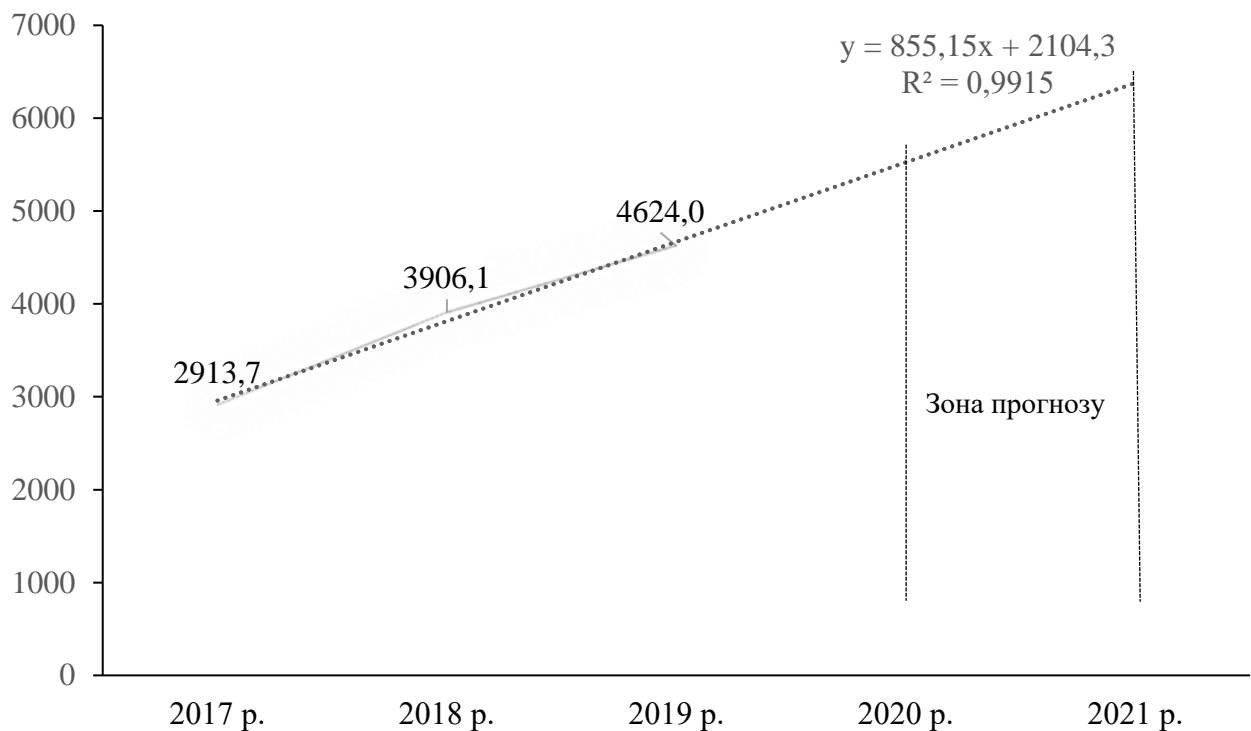

Рис. 3.1. Прогнозування динаміки страхових премій зі страхування життя на 2020-2021 рр. (млн грн)

Джерело: власні дослідження.

Зокрема, у процесі здійснення прогнозування динаміки страхових премій зі страхування життя використаємо модель лінійної функції. На основі лінійного тренду розрахуємо коефіцієнт детермінації: $R^2 = 0,9915$, – для визначення загальних тенденцій подальшого розвитку. Даний показник засвідчує тісний зв'язок, що надає можливість зробити обґрунтовані прогнози на період 2020-2021 рр. Відтак, за прогнозними даними, враховуючи тенденції

2017-2019 рр., у 2020 р. сума страхових премій зі страхування життя становитиме 5479 млн грн, а у 2021 р. – 6334 млн грн відповідно. Такий результат засвідчує позитивну динаміку подальшого розвитку страхування життя в Україні у майбутньому.

Відтак, на думку окремих науковців, у перспективі урівноваження фінансово-економічних інтересів учасників страхового процесу може відбуватись завдяки вирішенню таких важливих питань, як: «окреслення фінансово-економічних напрямів розвитку галузі страхування, розроблення та удосконалення нормативних актів щодо перспектив розвитку страхового ринку; адаптація зарубіжного досвіду розвитку страхової діяльності до вітчизняних умов; підвищення конкурентоздатності ринку страхових послуг; підтримка страхового посередництва; задоволення потреб страховиків у висококваліфікованих працівниках; забезпечення відповідного рівня страхової культури населення та суб'єктів господарювання тощо» [33, с. 100].

Отже, важливою передумовою збалансування інтересів страховиків та споживачів страхових послуг полягає в розробці перспективних напрямів подальшої взаємодії на страховому ринку. Завдяки реалізації заходів щодо підвищення якості та диверсифікації страхових послуг для широкого кола споживачів, підвищення рівня обслуговування, а також покращення фінансово-економічного стану, можна досягти посилення взаємозв'язку та ефективній взаємодії всіх учасників страхового ринку.

Висновки до розділу 3

1. Доведено, що процес удосконалення взаємодії учасників страхового ринку потребує постійного оновлення існуючих послуг та розробку інноваційних продуктів з метою задоволення потреб споживачів. Зокрема, введення інноваційних розробок у страхову діяльність компанії сприяє удосконаленню страхового процесу та отримання максимального економічного

ефекту від запроваджених заходів. Відтак, реалізація перспективних напрямів подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві забезпечить ефективне функціонування страхових компаній та зумовить підвищення їх інвестиційної привабливості.

2. Відзначено, що врівноваження фінансово-економічних інтересів учасників страхового ринку потребує всебічного урізноманітнення страхових послуг страховими компаніями. Важливого значення набуває дослідження факторів впливу на формування потреб споживачів у страхових послугах, що зумовлює попит та сприяє розширенню асортименту страхових продуктів. Зазвичай, страховики на основі дослідження сучасних тенденцій страхового бізнесу та окреслених перспективах подальшого розвитку постійно взаємодіють зі стейкхолдерами, зміцнюючи позиціонування на ринку та покращуючи імідж компанії.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження щодо подальшого розвитку страхового ринку в Україні сформовано наступні висновки:

1. Обґрунтовано необхідність подальшого розвитку страхового ринку з метою посилення страхового захисту юридичних та фізичних осіб. Це зумовлено виникненням непередбачуваних ситуацій, потребою відшкодування збитків страхувальникам та своєчасною локалізацією ризиків природного й антропогенного характеру. У даному контексті особливого значення набуває збалансування інтересів всіх зацікавлених сторін.

2. Відзначено, що у процесі формування взаємовигідних відносин на страховому ринку виникає необхідність у врахуванні інтересів всіх учасників страхового процесу. Зокрема, особливого значення набуває формування ефективної системи взаємовигідних відносин між стейкхолдерами страхових компаній. Це забезпечить запровадження сучасних страхових послуг, підвищення рівня страхової культури і страхового захисту всіх учасників страхових відносин.

3. Доведено необхідність проведення всебічного моніторингу діяльності страхових компаній країни, що напряму залежить від підвищення рівня підготовки та культури поведінки фахівців страхової справи; впровадження інноваційних розробок у процес надання страхових послуг; зростання довіри суспільства до страхових компаній; створення сприятливого інвестиційного середовища в країні тощо. Відтак, за період 2017-2019 рр. загальна сума страхових премій від фізичних осіб зросла на 39 %, а страхові виплати – на 33,0 % відповідно. Це зумовлено позитивними тенденціями щодо нарощування обсягів вітчизняного страхового ринку протягом останніх років.

4. Зазначено, що специфіка майнового страхування знаходиться у стрімкому розвитку шляхом постійного збільшення кількості страхових послуг. Зокрема, страхування майна у структурі займає найвагомішу частину, і тому є перспективним напрямом страхового ринку з метою забезпечення якості та

безпеки існування людини, стабільних взаємовідносин та економічного зростання держави. Подальшого розвитку потребує формування сучасних бізнес-процесів, що сприятимуть оптимізації фінансово-економічної діяльності компаній, підвищення рівня їх конкурентоспроможності та створення позитивного іміджу страховикам.

5. Встановлено, що сучасні тенденції розвитку довгострокових видів страхування засвідчують важливість та необхідність свого розвитку у напрямку страхування життя. Не зважаючи на те, що ринок страхування життя в нашій країні не є досить розвиненим, потенціал вітчизняного ринку доволі великий. Тому дослідження сучасних тенденцій довгострокових видів страхування та перспективний напрям їх подальшого розвитку набувають особливого значення. До речі, позитивним є те, що за даними 2019 р. в Україні відбулося зростання страхових премій зі страхування життя на 1710,3 млн грн у порівнянні з 2017 р.

6. Запропоновано всебічно удосконалювати процес надання страхових послуг на основі впровадження інноваційних розробок у страхову діяльність компаній. Передусім, це необхідно для задоволення різноманітних потреб споживачів страхових продуктів та удосконалення організації страхової діяльності. Зокрема, страховикам необхідно застосовувати новітні сучасні технології, надавати додаткові послуги до вже існуючих видів страхування, а також провадити оптимізацію страхового менеджменту компаній з метою організації та планування бізнес-процесів.

7. Обґрунтовано необхідність збалансування інтересів страховиків та споживачів страхових продуктів шляхом всебічного урізноманітнення страхових послуг страховими компаніями. Важливого значення набуває реалізація заходів щодо підвищення якості та диверсифікації страхових послуг для широкого кола споживачів, підвищення якості обслуговування, а також покращення фінансово-економічного становища у суспільстві. Відтак, посилення взаємозв'язку всіх учасників процесу страхування сприятиме зростанню попиту на страхові послуги, розширенню асортименту страхових продуктів, а також подальшому розвитку вітчизняного ринку страхових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова М. М. Економічний та страховий інтерес та їх вплив на страхові відносини. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/2675/1/8.pdf>
2. Баглюк Ю. Ю. Страховий ринок України: капіталізація й конкуренція. *Фінанси України*. 2012. № 12. С. 67–75.
3. Бодня А. В., Іванченко М. А., Пономарьова О. Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 5. URL: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/166.pdf>
4. Ванчек Ш. Страхування життя. Фориншурер. URL: <http://forinsurer.com/public/15/02/25/4712>
5. Васильєв О. В. Проблеми удосконалення інфраструктури страхового ринку. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. 2(66). С. 204–208.
6. Вахновська Н. А., Зінюк Л. О. До питання розвитку страхового ринку України. *Облік і фінанси*. 16 (61). С. 29-36.
7. Віленчук О. М. Теоретико-методологічні засади дослідження страхування як економічної категорії. *Економіка України*. 2015. № 7 (644). С. 18–28.
8. Галушак В. В. Страхування життя в Україні: переваги та недоліки його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. : Економічні науки. 2018. Вип. 29(2). С. 87-90. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2018_29\(2\)__20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2018_29(2)__20)
9. Гринчишин Я. М., Грищук Т. В. Страхування життя як інноваційний продукт на страховому ринку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_11_65
10. Городніченко Ю. В. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 569-573.
11. Денисенко М. П., Коргун О. П. Інновації на страховому ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 79-82.

12. Дробязко Світлана Ігорівна. *Методологія управління економічною безпекою підприємств страхового сектору [Текст] : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04; Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків, 2019. 455 с.*
13. Ермолаев Г. Б. Информационная прозрачность и ее влияние на развитие инфраструктуры страхового рынка. *Этап: экономическая теория, анализ, практика. 2011. № 6. С. 132–141.*
14. Іванченко М. П. Аналіз стану майнового страхування в Україні. *Фінансове забезпечення економіки: матеріали студентської науково-практичної конференції 2 червня 2020 р., Житомир : ЖНАЕУ, 2020. С. 58-62.*
15. Іванченко М. П. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *Студентські наукові читання: 2019: матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на факультетах обліку та фінансів і економіки та менеджменту ЖНАЕУ. Житомир : ЖНАЕУ. С. 194-197.*
16. Іванченко М. П. Сучасні тенденції розвитку довгострокових видів страхування в Україні. *Студентські наукові читання: 2020: матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт ПУ. Житомир : ПУ. С. 39-41.*
17. Зайченко К. С., Дзюбенко В. М. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Приазовський економічний вісник. 2017. Випуск 5(16). С. 272-275.*
18. Золотарьова О.В., Галаганов В.О., Актуальні проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні. *Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 589-597.*
19. Лобова О.М., Кудря М.Г. Тенденції страхування життя в Україні. *Финансовые услуги. 2017. № 2. С. 27-33.*
20. Мамчур Р. М. Основні тенденції розвитку майнового страхування в сільському господарстві. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2013. Вип. 181(4). С. 237-243.*

21. Марценюк-Розарьонова О., Шуляк О. Майнове страхування, його особливості, значення та перспективи розвитку URL: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/2140.pdf>
22. Матвеев В. В., Гайдаржийська О. М., Отрошко В. П. Страхувальний ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2018. №2(2). С. 727-731.
23. Мельничук Н. Ю., Залюбовська С. С., Колупаєв Ю. Б. Страхувальний ринок України: стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. Випуск № 1-2, 2020. С. 81-90.
24. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_2019.pdf
25. Пономарьова О. Б., Таран О. В., Дейнека Н. В. Страхування життя в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. С. 57–65.
26. Попович Д. В. Life-страхування на страховому ринку України: проблеми та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2018. С. 868–872.
27. Приказюк Н. В. Страхування як механізм фінансування ризиків та інструмент страхового захисту держави. *Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць*. 2014. Вип. 1 (28). Том 2. С. 236–247.
28. Пурій Г. М. Страхувальний ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6609> (дата звернення: 01.12.2019).
29. Ромашко О. М., Шпільчак О. І. До розуміння сутності дефініції «страхувальний ринок». Актуальні проблеми фінансової системи України: зб. матер. XVI Міжнар. наук.-прак. конф. Черкаси, 2019. С. 185–187.
30. Рубцова Н.М., Мазурова І. В. Роль страхових посередників на страховому ринку України. Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів. Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю факультету економіки та менеджменту ДонНТУ. Т. 2. Секція 2: Проблеми розвитку фінансів та фінансової науки (13-14 травня 2019 р.,

м. Покровськ) / Уклад. Антоненко В. М. – Покровськ: ДонНТУ, 2019. 305 с. С. 191-193. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/7627/1/25.pdf>

31. Рудь І. Ю. Страховий ринок України: аналіз та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 23(2). С. 87–91. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23\(2\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23(2)_18).

32. Саввина Н. Е. Инновации в страховании: мода или необходимость? *Вестник финансового университета*. 2014. № 6. С. 74-83. URL: <https://financetp.fa.ru/jour/article/viewFile/468/373.pdf>

33. Сафонова О. Д. Сучасний стан страхового ринку України та основні проблеми його розвитку. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2014. С. 98-102.

34. Смірнова Т. О., Топій І. І., Талама З. З. Стан та проблеми розвитку ринку страхування життя в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7. С. 246-249.

35. Страхові послуги: навч. посібник / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк; за заг. ред. Д. І. Деми. [3-тє вид., стереотипне]. К.: Алерта 2017. 526 с.

36. Танчак Я. А. Аналітична оцінка сучасного стану та перспектив розвитку ринку страхування життя в Україні. *ВІСНИК ЖДТУ*. Серія: Економіка, управління та адміністрування. 2018. С. 105–110.

37. ТОП-10 страховщиків життя по преміям, 2019 URL: <https://forinsurer.com/ratings/life>

38. Третяк К. В., Демченко В. О. Розвиток ринку страхування життя в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 83. С. 169–174.

39. Фесенко Н. В., Яремченко Л. М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 28–34.

40. Фінанси : підручник. / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. 2-ге вид. переробл. і доповн. К. : Знання, 2012. URL:

https://pidru4niki.com/17540906/finansi/ponyattya_strahovogo_rinku_yogo_struktura#72

41. Чкан І. О. Стан фінансової безпеки страхового ринку України. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої. Мелітополь, 2018. №1 (36). С. 186-191. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/6172/1/186-191.pdf>

42. Шірінян Л. В., Шірінян А. С. Нова методологія комплексної оцінки конкурентоспроможності ринку страхових послуг України: фактори масштабу і суперництва, тенденції та порівняння. *Облік і фінанси*. 2019. № 1(83). С. 153–162.

43. Шолойко Антоніна Сергіївна. Інфраструктура страхового ринку України : монографія. Київ : Логос, 2019. 406 с.

44. ISO 26000. Guidance on social responsibility. URL: https://iso26000.info/wp-content/uploads/2017/06/ISO-26000_2010_E_OBPpages.pdf